

Szakmai fórum

*A hosszú időtartamú
szabadságvesztés-büntetésről*

Június 15-én, immáron negyedszer és negyedik helyszínen, Sátoraljaújhelyen került sor a hosszú tartamú szabadságvesztést töltő fogvatartottak végrehajtási, kezelési problémáival foglalkozó szakmai fórumra. A helyszín azért volt a negyedik, mert az alakuló ülésen annak idején megvitatták a tanácskozássorozat programtervét, s ebben szegedi javaslatra az első szakmai fórum megrendezését Szeged vállalta, a második rendezvényre, amely a biztonságos és emberséges elhelyezés kérdéseivel foglalkozott, a Budapesti Fegyház és Börtönben került sor, a harmadik helyszínen, Balassagyarmaton, az egészségügyi és mentálhigiénés ellátás volt a téma, s a menetrend szerint ezután következett a sátoraljaújhelyi konferencia, amelyen a résztvevők a nevelési, sport, képzési és kulturális programok kérdéskörét vitatták meg.

Lényeges volt az a kezdeti elhatározás, hogy az egyes témakörök tárgyalásához az intézetek elküldik hozzáértő szakembereiket, illetve esetenként előadással, írásos anyaggal készülnek a tanácskozásra. A konferenciák helyszínén tapasztalatcserére, intézettelátogatásra is lehetőség nyílt. Olyan cél is megfogalmazódott, hogy a konferenciasorozat végén írásos összegzés és szabálmódosítási javaslat készüljön.

Tagintézetek: Budapesti Fegyház és Börtön, Szegedi Fegyház és Börtön, Kalocsai Fegyház és Börtön, Váci Fegyház és Börtön, Sopronkőhidai Fegyház és Börtön, Fiatalokruák Bv. Intézete Tököl, Balassagyarmati Fegyház és Börtön, Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön. A munkát segítették a Bv. Országos Parancsnokságáról megjelent vezetők.

A sátoraljaújhelyi konferencia témaköre „testhezálló” volt, mert az intézet jelentős képzési, programszervezési múltra tekint vissza, elég ha csak a büntetés-végrehajtás első népfőiskolai kurzusára vagy a ruhaipari szakközépiskolai képzésre gondolunk.

Nagyon jó előadásokat hallottunk arról, hogy milyen foglalkozásokra lenne szükség a psziché karbantartásához, a fizikum leépülésének megakadályozásához.

A konferenciát megelőzően adatgyűjtést végeztem az országos programszervezés felmérése érdekében. A programgyűjteményt egységes kötetbe foglalom fogvatartotti programkalauz címmel. A jelenlegi büntetés-végrehajtási célok érdekében jó lenne, ha ebből az adatgyűjtésből kiadványt készíthetnénk, amellyel segítséget nyújtanánk a többi intézetnek.

Vannak olyan megyei intézetek, ahol alig tesznek erőfeszítést a programszervezés érdekében, adatot sem kaptam. Megemlíthetők olyan megyei intézetek, ahol erőfeszítések ugyan vannak, de szűk a lehetőség (pl. Veszprém, ahol 400 százalékos a telítettség, vagy Tolna, ahol viszont nincs szabadtéri sportlehetőség.)

Vannak ugyanakkor olyan megyei intézetek (pl. Kecskemét, Eger), ahol az intézet jellegéből adódóan is (Kecskemét – fk., illetve megyeszékhelyek), de leginkább a személyzet találékonyságának, szellemi és fizikai ráfordításának köszönhetően az országos intézeteket is elérő, illetve helyenként túlszámoló mennyiségű és minőségű programszervezést tapasztalhatunk.

Természetesen befolyásoló tényezők is vannak a programszervezésnél (pl. személyes kapcsolatok), fontos kérdés a hozzáállás, illetve a szakemberek jelenléte (pl. pszichológus, aki rengeteg programot tud, úgymond, gerjeszteni az ötleteivel, vagy egy pszichiáter). Egy ügyes nevelő, aki a pályázatok elkészítéséhez nagyon ért az ügyeket és kézben tartja, jelentős eredményeket érhet el. Itt el is érkeztünk az anyagiakhoz, a pénzhez. A pályázatok kérdésköréhez tartozik, hogy újabban a bv. intézetek részére egyre nehezebben elérhető pályázatok jelennek meg, amelyek főként iskolákat, művészeti köröket céloznak meg.

Pénz hiányában viszont csak nagyon egyszerű programok valósíthatók meg, mert ha versenyről beszélünk, a résztvevőket rögtön feldobja, ha megtudják, hogy valamilyen díjazás is lesz, nemcsak „dicséret”. A fogvatartottak egyébként is eléggé haszonelvűek, fontos nekik, hogy valamilyen származzon a prgramból. Természetesen vannak programok, mint a körleten kívüli sportlehetőség, vagy akár a belső sportok (asztalitenisz, sakk, rómi, asztalifoci stb.), amelyek a legtöbb intézetben különösebb ráfordítás nélkül, az eszközök beszerzése mellett megvalósíthatók, és a fogvatartottak pusztán kedvtelésből is gyakorolják.

Ezt támasztja alá a legutóbbi oktatási tapasztalatunk: a szakmunkásképzőt a 10 végzős hallgatóból 5 abba akarta hagyni, de amikor megtudta, hogy szakmunkás-bizonyítvánnyal a kezükben szabadulás után segílyt kaphatnak, elkezdtek tanulni, és jól vizsgáztak korábbi gyengébb eredményeik ellenére.

Gyűjtőfogalomként használható az a kifejezés, hogy a végrehajtó intézetekben általában széles körű programok állnak a fogvatartottak rendelkezésére, de egyébként is mindegyiket ki tudnám emelni (pl. Baracskáé a legszínesebb programkínálat, ehhez járul még Budapest közelsége, egy nagyon leleményes pszichológus, és a magasan képzett elítéltek magas aránya, vagy Kalocsa a vallási és a nőknek szóló érdekes programjaival, Pálhalma a sok tanfolyamával és ünnepi megemlékezéseivel, Tököl a rengeteg szakképzéssel a fiatalok számára, Balassagyarmat a mentálhigiénés programjaival, és még sorolhatnám tovább minden intézet programszervezési sajátosságait.

Visszatérve a tanácskozás témájára: a hosszú tartamú szabadságvesztést töltő fogvatartottak kezelése, a programszervezés elősegítése kiemelt feladatként felfogható munka. Ez a munka azonban nem annyira „izzadságos”, még ha nehéz és időigényes is, mert a büntetés-végrehajtásnál olyannyira hiányolt sikerélménnyel ajándékozza meg a szervezőt, a lebonyolítást irányító személyzetet és a fogvatartottakat.

Mit lehet célként megfogalmazni a 15-20-25 évet vagy netán tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést töltő elítélteknél? Úgy tűnik, valóban képesek vagyunk őket

visszaadni a társadalomnak úgy, ahogy befogadtuk, mert olyan, alkoholtól, kábítószer-től vagy kábító hatású szerek-től összeroppant, legyengült fizikai, illetve lelkiállapotban fogadjuk be őket, hogy ezen csak javítani lehet. Fogalmazzuk meg azonban azt is, hogy igazából a jelenlegi személyzeti, pénzügyi, tárgyi feltételeink mellett a 20 év körüli ítéletet letöltőket nem lennének képesek jobb, vagy akár csak hasonló állapotban kibocsá-tani a szabaduláskor. Vannak intézetek, ahol nincs pszichológus, vagy nevelői munkát végez, kevés egyébként is a pszichológusok létszáma, az orvosi státuszok sok esetben nincsenek betöltve, vagy nincs is állandó orvos, néhány intézetben pedig a zsúfoltság miatt csak a bv. ügyek kötik le a személyzet figyelmét (az előállítások, a biztonság, a kérelmek, a hivatalos ügyek intézése), így a fizikai, szellemi teljesítmény szintentartá-sára, fokozására már nincs idő és lehetőség.

Lehet-e további célokat megfogalmazni úgy, hogy az intézetek gazdasági nehézsége-ivel tisztában vagyunk? Azt kell mondanom, hogy lehet. Azért lehet, mert ha a fegyelmi eljárásokra pazarolt időnek egy részét a későbbiekben – talán a programok eredménye-ként – pályázatok figyelésére, programok szervezésére fordíthatjuk, esetleg több siker-élményben részesülünk.

Fodor Gábor